

Temaplan kulturminner
Generell del
2021-2031

Innhold

Innledning	2
Hva er kulturminner	3
Hvorfor en plan?.....	3
Visjon:.....	4
Mål:	4
Strategier	4
Økonomiske støtteordninger	5
Vernekategorier	6
Kommunens prioritering.....	6

Innledning

Kulturminner er definert som alle spor etter menneskelig virksomhet, og viser utviklingen som danner grunnlaget for dagens samfunn. Kommunene i Norge har i de siste årene fått et økt ansvar for lokale kulturminner. Det er en forventning fra regjeringen at kommunene registrerer og verdsetter kulturminner og kulturmiljøer som har lokal verdi, og innarbeider disse i planer og styringsverktøy. Kulturminner av nasjonal verdi, inkludert fredete kulturminner, er vernet etter kulturminneloven.

Kulturminner er uerstattelige verdier og kommunen har et ansvar for å forvalte disse på best mulig måte. Bevaring av kulturminner kan komme i konflikt med andre samfunnsinteresser, slik som veier, nybygg eller landbruk. Dette krever en god oversikt over hvilke kulturminner som finnes i øyer og kunnskap om virkemidler for bevaring.

Den enkelte kommune plikter å arbeide for å oppfylle de nasjonale målene på kulturminneområdet. De nasjonale målene legger vekt på engasjement, bærekraft og mangfold:

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.
- Et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

Kulturminnene må beskyttes for fremtiden, og like viktig, de er en ressurs som bidrar positivt til å gi stedene karakter, innhold og identitet.

«Hvorfor er historien så viktig? Jo, det er som å ro en båt. Den som skal ha riktig retning framover, må se seg bakover.»
Johan Kråbøl

1Fotograf: Daniel Neråsen Heimstad

Hva er kulturminner

I kulturminneloven defineres kulturminner som spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter som det knytter seg historiske hendelser, tro og tradisjoner til. Dette er en definisjon som legges til grunn for den statlige forvaltningen av de materielle kulturminnene. I dette ligger også kulturmiljøer, områder som er formet gjennom menneskelig aktivitet. I 2007 ratifiserte Norge UNESCO – konvensjonen om den immaterielle kulturarven. Målet med denne konvensjonen er å beskytte muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale skikker, ritualer og høytidsfester, kunnskap og praksis om naturen og universet og kunnskap om tradisjonelt håndverk.

Når kulturminner inngår som en større helhet eller sammenheng, kalles dette et **kulturmiljø**. Kulturmiljøer kan for eksempel være et byområde, ei setergrend, et fiskevær eller et industriområde med fabrikker og boliger.

Landskap er en samlebetegnelse på våre utendørs-omgivelser, både det naturgitte og det menneskeskapte. Betegnelsen **kulturlandskap** omfatter alle typer landskap, som jordbrukslandskap, industrilandskap, kystlandskap, bylandskap og fjellandskap.

Immateriell kulturarv betyr praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap og ferdigheter. For kulturminneforvaltningen er den immaterielle kulturarven knyttet til det vi ikke kan ta på ved et kulturminne. Dette gjelder for eksempel tro, tradisjon, sagn og hendelser.

2 Fotograf: Odd Helge Løvseth

Hvorfor en plan?

En kulturminneplan der kommunen skaffer seg oversikt over sine kulturminner og vurderer kulturminnenes verdi, vil være viktig for kommunens planarbeid og øvrige virksomhet.

Arbeidet med en kulturminneplan vil åpne for bred deltakelse og politiske diskusjoner om prioriteringer.

Arbeidet med kulturminneplanen vil styrke kommunens politiske, strategiske og operative rolle på kulturminnefeltet og bidra til å sikre og forankre forvaltning av kulturminner lokalt.

Kulturminneplanen gir grunnlag for en aktiv tilskudds- og økonomiforvaltning og eiere får større mulighet for hjelp og støtte til bruk og vedlikehold av kulturminner.

Kulturminner som er prioritert i kommunal plan blir prioritert ved tildeling av midler fra Kulturminnefondet.

*«Kulturminner er også viktig for folk flest. Noen har sagt at et liv uten kulturminner er som å våkne opp en dag og bare kunne huske de siste 14 dagene av tilværelsen. Det må være en stusslig opplevelse og følelsen av å være historieløs og fattig. Kulturminner er også viktig for fremtiden!»
Jørn Holme, tidligere Riksantikvar*

Visjon:

Øyer kommune er et lokalsamfunn der folk verdsetter kulturminnene sine og der kulturminnene tas vare på for fremtiden.

Mål:

1. Kulturminnene skal tas vare på for fremtidige generasjoner.
2. Innbyggerne skal ha et høyt kunnskapsnivå om kulturarven i Øyer kommune.
3. Kulturminnene skal bidra til å styrke den lokale identiteten for alle aldersgrupper.
4. Kulturminnene skal bidra til sosial, miljømessig, kulturell og økonomisk verdiskapning.
5. Kulturminnene skal bidra til å bedre folkehelsen i Øyer kommune.

Strategier

1. Prioritere hensynet til kulturminner i alt planarbeid.
 - Ta hensyn til kulturminner i forhold til arealplanlegging, utbygginger eller planlegging av fysiske inngrep.
2. Samarbeide og samordne ressurser for å ivareta kulturminner.
 - Samarbeide tverrsektorielt, med organisasjoner, fylkeskommune, statlige etater, enkeltpersoner o.s.v., om ivaretagelse av kulturminner.
3. Sikre at arbeidet med og besøk på lokale kulturminner er en del av opplæringen i grunnskolen.
4. Kulturenheten skal aktivt følge opp formidling og skjøtsel av kulturminner:
 - Engasjere befolkningen i kulturminnearbeidet.
 - Initiere arrangementer knyttet til kulturminnene.
5. Prioritere økonomiske ressurser til oppfølging av handlingsplanen.
6. Legge til rette for at kulturminnene inviterer til fysisk aktivitet.

3 Fotograf: Jørgen Skaug

Økonomiske støtteordninger

Fredning eller vern vil i seg selv kun gi begrenset beskyttelse for det enkelte kulturminne. Det aller viktigste er at eier selv er positiv og motivert for å ta vare på kulturminnet, noe som gjerne krever både kunnskap og økonomiske ressurser.

Det finnes ulike statlige tilskuddsordninger som eiere av kulturminner kan søke på; Riksantikvarens budsjettpost til freda kulturminner, spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL), regionale landbrukstilskudd (RMP), Sametinget og Norsk kulturminnefond. I tillegg kommer noen private ordninger som Stiftelsen UNI mfl.

Statlige og regionale tilskudd dekker imidlertid bare en mindre del av kostnadene knyttet til skjøtsel, vedlikehold og restaurering. Det er derfor viktig at kommuner følger opp med lokale ordninger, spesielt til forprosjekt som i neste omgang kan utløse sentrale midler.

Vernekategorier

Kulturminner er verdisatt i kategorier fra 1 til 4 der 1 er høyest og 4 er lavest.

Kategori	Verdi		Tiltak
1	Svært høy	Automatisk fredet, vedtaksfredet	Forslag til vedtaksfredning
2	Stor	Politisk vedtak om vern i kommunen	Anbefaling til vedtak om vern
3	Middels	Har lokal verdi	Anbefalinger til eier
4	Liten	Alminnelig, privat	Evt. anbefalinger

De 4 kategoriene er satt på bakgrunn av Riksantikvarens verdisetting og vektning i «Håndbok for lokal registrering»:

- *Kulturminnet representerer faser med særlig betydning for historien.*
- *Kulturminnet er knyttet til virksomheter med særlig betydning for historien.*
- *Kulturminnet er knyttet til hendelser eller begivenheter med særlig betydning for historien.*
- *Kulturminnet er knyttet til personer med særlig tilknytning til historien.*
- *Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper).*
- *Kulturminnet har særlig arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi.*
- *Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes få eller ingen skriftlige kilder.*
- *Kulturminnets alder og type utløser juridiske virkemidler på nasjonalt plan, se kulturminneloven.*

De prioriterte kulturminnene i kategori 1 og 2 skal lastes opp i Riksantikvarens database Askeladden.

Kommunens prioritering

Det er ikke et mål at alle minner skal vernes mot bruk. Tvert om har mange minner godt av å bli brukt. Mer bruk, kjennskap og kunnskap kan føre til at alle blir mer bevisste verdien av disse kulturminnene.

En temaplan gir ikke grunnlag for vedtak om varig vern, verken i kategori 1 eller 2. Forslag til vern og eller fredning av kulturminner må eventuelt innarbeides i kommuneplanens arealdel som hensynssoner. Innarbeiding av kulturminner fra temaplanen vil først kunne skje ved revidering av kommuneplanens arealdel.